

Nr 45.

Ankom till riksdagens kansli den 29 maj 1934 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående påskyndande av pensionsutredningen m. m.

Andra lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft tre inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionen i första kammaren nr 240 av herr *Larsson, Johan August*, och herr *Gustavson, John*, samt motionerna i andra kammaren nr 132 av herr *Spångberg m. fl.* och nr 288 av herr *Eriksson* i Toftered *m. fl.*

I motionerna I: 240 och II: 288, vilka äro likalydande, har hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av gällande författningar, att vid beräkningen av underlaget för avgiftspension för äkta makar efter mannens död viss del av de av mannen erlagda tilläggsavgifterna må tillgodoräknas hustrun för hennes avgiftspension, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderliga lagtextändringar.

I motionen I: 132 har föreslagits, att riksdagen i skrivelse till regeringen måtte hemställa, *dels* att den av 1928 års riksdag beslutade pensionsutredningen måtte så påskyndas, att förslag i ärendet kan föreläggas senast 1935 års riksdag, *dels ock* att därvid tilläggs pensionens storlek, inkomstgränsen i fråga om rätt till erhållande av tilläggs pension samt åldersgränsen för pensions erhållande måtte bestämmas i enlighet med grunder, som i motionen närmare angivits. Ifrågavarande grunder äro följande:

»1. Den samlade pensionen eller understödet jämte pensionstagarens årsinkomst får icke i något fall i lägsta dyrortsgruppen understiga 900 kronor för ensamstående person. För man och kvinna i gemensamt hushåll samt för barn under 16 år utgår pensionsbelopp i proportion till vad den ensamstående erhåller samt för övriga dyrortsgrupper i avvägt förhållande till vad som utbetalas i lägsta dyrortsgrupp.

2. Maximiinkomsten, pensionsbeloppet inräknat, må för mindre bemedlade uppgå till 1,200 kronor innan avdrag å pensionstillägg får företagas.

3. Åldersgränsen för rätt till erhållande av pension bestämmas till 60 år.»

Beträffande de skäl, som motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden, får utskottet hänvisa till motionerna.

Gällande bestämmelser i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring äro i hithörande delar, bland annat, följande:

Enligt 2 § inträder rätt till pension vid varaktig oförmåga till arbete och senast vid fyllda 67 år, även om varaktig arbetsoförmåga då ännu icke är för handen. Enligt 6 § utgår årlig pension med viss procent å erlagda pensionsavgifter, därvid olika procental tillämpas för män och kvinnor. Hänsyn ta-

ges därvid till såväl grundavgifter som s. k. tilläggsavgifter. Avgiftsbestämmelserna återfinnas i 4 §. I de fall, då gift kvinna icke själv taxeras för inkomst, påföres henne endast grundavgift, även om hennes make åtnjuter inkomst av sådan storlek, att han är skyldig erlägga tilläggsavgift. Avgiftspension för sådan gift kvinna beräknas därefter endast å de av henne erlagda grundavgifterna, varemot hon icke får räkna sig till godo av mannen guldna tilläggsavgifter. Utöver den nu omförmälda pensionen utgår (6 §) av allmänna medel ett tillägg till pensionen för pensionstagare, som är varaktigt oförmögen till arbete och vilkens årsinkomst ej uppgår för man till 425 och för kvinna till 400 kronor.

Pensionstillägget utgör för år räknat för man 225 och för kvinna 210 kronor med avdrag av sex tiondelar av det belopp, varmed pensionstagarens årsinkomst må överstiga 50 kronor.

För pensionsberättigad änklings, änka, fränskild make eller ogift kvinna, som är till arbete varaktigt oförmögen och har att försörja barn eller adoptivbarn under femton år, ävensom för pensionsberättigad ogift man, som är till arbete varaktigt oförmögen och har att försörja adoptivbarn under femton år, ökas pensionen, därest årsinkomsten ej uppgår för man till 425 och för kvinna till 400 kronor jämte 170 kronor för varje sådant barn, med särskilt pensionstillägg för barnen. Enahanda rätt tillkommer jämväl äkta makar, av vilka mannen är pensionsberättigad och till arbete varaktigt oförmögen och vilkas sammanlagda årsinkomst ej uppgår till 825 kronor jämte 170 kronor för varje barn. Beloppet av sådant pensionstillägg utgör 102 kronor för varje barn med avdrag av sex tiondelar av det belopp, varmed årsinkomsten må överstiga 425 kronor för man, 400 kronor för kvinna samt 825 kronor för äkta makar.

Kostnaden för pensionstilläggen skall enligt 10 § i lagen bestridas till tre fjärdedelar av staten och till en fjärdedel av landstingen och kommunerna.

Om understöd meddelas i 33 § bland annat följande bestämmelser:

Den, som efter fyllda femton år bliver till arbete varaktigt oförmögen, men för vilken avgifter till erhållande av pension icke blivit erlagda, ävensom den, vilken vid nämnda ålder redan är varaktigt arbetsoförmögen, äger erhålla understöd under villkor och med belopp, som angående pensionstillägg är i 6 § stadgat.

Gift man, änklings, änka, fränskild make eller ogift kvinna, som är till arbete varaktigt oförmögen, men icke berättigad till pension, och vilken har att försörja barn eller adoptivbarn under femton år, äger erhålla understöd för sådant barn under villkor och med belopp, som i 6 § är stadgat angående pensionstillägg för barn. Enahanda rätt tillkommer jämväl ogift man, som är till arbete varaktigt oförmögen, men icke berättigad till pension, och vilken har att försörja adoptivbarn under femton år.

Beträffande understöd gäller även i övrigt i tillämpliga delar vad som i lagen föreskrivits om pensionstillägg och om kostnaden för dess bestridande.

Vid 1928 års riksdag behandlade ett sammansatt stats- och andra lagutskott ett flertal motioner rörande ändringar i lagen om allmän pensionsförsäkring. På hemställan av det sammansatta utskottet (utlåtande nr 3) beslöt riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t, under beaktande av synpunkter som det sammansatta utskottet anfört i sitt utlåtande, täcktes låta verkställa utredning snarast möjligt rörande revision av pensionsförsäkringslagen och för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

I anledning av denna riksdagens framställning (skrivelse nr 206) tillsatte Kungl. Maj:t den 30 juli 1928 en kommitté — 1928 års pensionsförsäkringskommitté — med uppdrag att verkställa en fullständig utredning rörande revision av pensionsförsäkringslagen.

Vid 1930, 1931 och 1932 års riksdagar väcktes motioner i de ämnen, som nu förevarande motioner avse, nämligen motionerna II: 344 vid 1930 års riksdag, I: 186 samt II: 289 och II: 292 vid 1931 års riksdag ävensom II: 87 vid 1932 års riksdag. Motionerna behandlades år 1930 av andra lagutskottet i utlåtande nr 6, år 1931 av andra lagutskottet i utlåtande nr 13 och av sammansatt stats- och andra lagutskott i utlåtande nr 11 samt år 1932 av andra lagutskottet i utlåtande nr 7. På hemställan av vederbörande utskott beslöt riksdagen, att motionerna icke skulle föranleda till någon åtgärd.

Vid 1933 års riksdag framställde herr Spångberg m. fl. dels i motion II: 256 samma yrkanden som i nu förevarande motionen II: 132, dels ock i motion II: 257 yrkande angående provisorisk höjning av de enligt pensionsförsäkringslagen utgående pensionstillägg med mera.

Andra lagutskottet anförde i utlåtande, nr 6, över motionerna, bland annat:

Pensionsförsäkringskommitténs utredning omfattar enligt givna direktiv pensionsförsäkringsfrågan i hela dess vidd. Utskottet utgår ifrån, att kommitténs arbete står inför sin fullbordan. Att då vidtaga provisoriska modifieringar i gällande regler eller att beträffande vissa särskilda till ämnet hörande frågor påfordra bestämt angivet innehåll i kommitténs blivande förslag finner utskottet sig icke kunna tillstyrka.

På hemställan av utskottet beslöt riksdagen, att motionerna icke skulle föranleda till någon åtgärd.

Med hänsyn till att i motiveringen till de i motionen I: 132 framställda yrkandena arbetslöshetsproblemet särskilt blivit behandlat, må erinras, att vid förra årets riksdag yrkande framställdes i två likalydande motioner (I: 332 av herr Bagge och II: 518 av herr Linnér), att riksdagen måtte för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra reservationsanslag av 10 miljoner kronor för att underlätta arbetsgivarnas frivilliga pensionering av äldre arbetare i syfte att därigenom åstadkomma lättnad i ungdomsarbetslösheten.

Särskilda utskottet anförde i utlåtande nr 17 (sid. 119—120), att det icke kunde tillstyrka motionerna, men förordade, att frågan gjordes till föremål för närmare utredning i samband med en allmän undersökning av medlen mot ungdomsarbetslösheten.

Reservationer anfördes dels av herr Johansson i Fredrikslund jämte fyra andra ledamöter, dels ock av herr Sigfrid Hansson.

Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Den 16 januari 1934 tillkallade chefen för socialdepartementet jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 8 december 1933 sakkunniga för att inom departementet biträda med fortsatt utredning i olika hänseenden av frågor

sammanhängande med ungdomsarbetslösheten och åtgärder i anledning av densamma. Enligt direktiven för de sakkunniga ingick emellertid icke i deras uppdrag att utreda frågan om pensionering av äldre arbetare.

Denna fråga har gjorts till föremål för särskild utredning. Den 17 mars 1934 har chefen för socialdepartementet anmodat pensionsstyrelsen att inkomma med yttrande och förslag rörande huruvida och i vilka avseenden sådana ändringar i lagen om allmän pensionsförsäkring, som kunde vara ägnade att åstadkomma lättnad i ungdomsarbetslösheten genom arbetsgivares frivilliga pensionering av äldre arbetare, skulle kunna vidtagas utan att avvakta ett ståndpunkttagande till pensionsförsäkringskommitténs blivande utlåtande. I skrivelse samma dag har kommerskollegium anmodats verkställa sådan utredning, som erfordras för erhållande av närmare uppfattning rörande den utsträckning, i vilken pensionering av arbetare över 67 års ålder inom industrien kan antagas föranleda nyanställning av unga arbetslösa, ävensom inkomma med sådan utredning och eget uttalande i frågan. Yttranden hava avgivits av pensionsstyrelsen den 28 mars 1934 och av kommerskollegium den 26 april 1934.

I propositionen nr 265 till innevarande års riksdag angående anslag till särskilda åtgärder i anledning av ungdomsarbetslösheten, vilken proposition hänvisats till statsutskottets behandling, anför föredragande departementschefen, statsrådet Möller, beträffande resultatet av de senast omförmälda utredningarna, bland annat (sid. 31—32), att pensionsstyrelsens utredning övertygat honom om, att för närvarande den ifrågavarande utvägen (frivillig pensionering av äldre arbetare) tyvärr icke är framkomlig, samt att den av kommerskollegium företagna undersökningen givit ett i stort sett negativt resultat, såtillvida att en förändring av gällande bestämmelser rörande pensionsförsäkringen måste anses utgöra en förutsättning för nyanställning på angivna väg av yngre arbetskraft.

Vid innevarande års riksdag har i likalydande motionerna I: 10 av herrar Sandén och Sjödahl samt II: 4 av herr Nilsson i Göteborg m. fl. hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsam och allsidig utredning, omfattande förutsättningarna för en statsunderstödd förtidspensionering som ett led i vår allmänna arbetslöshetspolitik med särskilt beaktande av betryggande garantier för nyanställning efter grunder, som utredningen finner anledning föreslå, samt i vilken utsträckning statlig kontroll är behövlig för att anpassa den tekniska utvecklingen på arbetsmarknaden till den förefintliga tillgången på arbetstillfällen och arbetskraft.

Nämnda två motioner hava hänvisats till statsutskottets behandling.

1928 års pensionsförsäkringskommitté har den 26 april 1934 avgivit betänkande med förslag rörande revision av den allmänna pensionsförsäkringen (Statens offentl. utredn. 1934:18).

Kommittén har utarbetat alternativa lagförslag. Det ena alternativet innebär ett överförande från den obligatoriska pensionsförsäkringen till den frivilliga sjukförsäkringen av uppgiften att meddela försäkring för invaliditet före den för rätt till ålderspension stadgade åldern, under det att enligt det

andra alternativet en kombinerad obligatorisk invaliditets- och ålderdomsförsäkring bibehålles. Om huvudprinciperna i det förra alternativet hava förenat sig sex och om huvudprinciperna i det senare fyra av kommitténs ledamöter.

Föreslagna lagregler innehålla, bland annat, följande: På grund av erlagda avgifter utgår årlig pension med dels ett grundbelopp om 100 kronor enligt det förra och 70 kronor enligt det senare alternativet, dels ock ett efter vars och ens erlagda pensionsavgifter växlande belopp, utgörande en tiondel av avgifterna. Om den pensionsberättigade ej erlagt alla honom påförda avgifter, minskas avgiftspensionens grundbelopp till den bråkdel, som sammanlagda beloppet av de erlagda avgifterna utgör av det sammanlagda påförda avgiftsbeloppet. Avgifter för äkta makar skola i regel delas lika dem emellan såväl i vad avser påfört som beträffande erlagt belopp. Tillägg till avgiftspensionen utgår till pensionsberättigad, vilkens årsinkomst ej uppgår till följande efter särskilda ortsgrupper bestämda belopp, nämligen i ortsgruppen I 500 kronor, i ortsgrupp II 600 kronor samt i ortsgrupp III 700 kronor. Pensionstillägget utgör i ortsgrupp I 200 kronor, i ortsgrupp II 250 kronor och i ortsgrupp III 300 kronor, med avdrag i samtliga fall av halva det belopp, varmed den pensionsberättigades årsinkomst må överstiga 100 kronor. Lagbestämmelserna återfinnas i 4 och 5 §§ i förslaget till lag om allmän ålderdomspensionering (förra alternativet), sid. 11—12 i betänkandet, samt i 5 och 6 §§ i förslaget till lag om folkpensionering (senare alternativet), sid 48—49 i betänkandet. Pensionsförsäkringskommitténs allmänna motivering till ovannämnda bestämmelser återfinnes å sid. 133—144, speciell motivering å sid. 214—219 i betänkandet. Beträffande stadgandena om pensionstilläggen har särskilt yttrande anförts av två av kommitténs ledamöter, nämligen landshövdingen J. B. Eriksson och fru Olivia Nordgren. Nämnda yttrande, som återfinnes å sid. 327—329 i betänkandet, utmynnar i yrkande å pensionstillägg om 250, 350 och 450 kronor i de olika ortsgrupperna.

Vad pensionsåldern beträffar har densamma enligt 1 § i de båda alternativa lagförslag, som ovan omnämnts, bibehållits vid 67 år (sid. 11 och 48). Pensionsförsäkringskommitténs motivering härutinnan återfinnes å sid. 133 samt vissa kostnadsberäkningar å sid. 177—180 i betänkandet. Särskilt yttrande har i denna fråga avgivits av herr Eriksson och fru Nordgren; det återfinnes å sid. 323—325 i betänkandet.

Enligt vad utskottet inhämtat har pensionsförsäkringskommitténs betänkande utremitterats till ett flertal myndigheter och sammanslutningar. Yttranden över betänkandet skola avgivas före den 1 oktober 1934.

I sitt den 26 sistlidne april avgivna betänkande har 1928 års pensionsförsäkringskommitté, såsom framgår av vad utskottet ovan anført, tagit ställning till de olika spörsmål, som behandlats i de nu förevarande motionerna. Vad särskilt angår frågan om underlaget för beräkningen av äkta makars avgiftspensioner må erinras, att kommittén föreslagit en uppdelning av inbetalade avgifter mellan äkta makar på så sätt, att äkta makars avgifter i regel skola delas lika dem emellan såväl i vad avser påfört som beträffande erlagt belopp.

Utskottet.

Att på sätt i motionerna I: 240 och II: 288 föreslagits utbryta sistnämnda fråga ur dess sammanhang med pensionsförsäkringslagstiftningen i övrigt för att behandlas särskilt för sig anser utskottet icke tillrådligt.

Med hänsyn till det läge, i vilket frågan om ändringar i pensionsförsäkringslagstiftningen, enligt vad ovan anförts, nu befinner sig, anser utskottet, att skäl icke föreligga att tillstyrka de yrkanden, som framställts i nu förevarande motioner.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

I. att motionerna I: 240 och II: 288 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

II. att motionen II: 132 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 29 maj 1934.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *K. G. Westman, von Geijer, Frändén, Sam Larsson, P. Sandström, Norman*, Olof Carlsson* och *Forsslund*;

från andra kammaren: herrar *Hage, Johanson* i Hallagården, *Wallerius**, *Olovson* i Västerås, *Hansson* i Trollhättan, *Gardell* i Gahns¹, och *Sandström* i Nyland², fru *Nordgren* samt herr *Sandberg*.

¹ Ej närvarande vid behandlingen av motionerna I: 240 och II: 288.

² » » » » » motionen I: 132.

* » » » » » utlåtandets justering.